

Бүгү чурттарнын пролетарийлери. каттыжынар!

ШЫНЫ

1991 чыл
август
1
четверг
№ 132 (14632)

РСФСР-нин Компартиязынын Тыва рескомунун, Тыва АССР-нин Дээди Соединни болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

Хүннүң темазына

УЕНИН МЕДЭЭЛЕР СУДАЛЫ

СУД ДООЗУЛГАН

Эрткен чылын июль 25-те Кызыл хоорайнын Леяны шөлүгө националдар аразынын харылаазын кошкарды сорулгалыг чамдык орус өнүктүрүшү нисегедизин буугаар митинг болгашын сактып кээли. Ол болза Сүт-Хөлгө болган өлүрүкчү чоруктан укталган турган.

Ол талазы-биле суд мэй айның 25-те болдуну ажылын чорудар турда, бир болчуктунун ырак чер чорутканы-биле ол сонгаарлаттыган. Оон соонда июнь айның 24-те суд ажылын эгелзэн. Бир неделя иштинде болуп келгенинин түнелгиде, чамдык херечилерин келбээнин барымдаалааш, июль 25-те шилчигинин турган. Ол хүн база суд болбаан. Чүгү дээрге база бир чутула херечин чок болган. Ынчангааш ону албадал-биле өңкөлдүрер ужура таварышкан.

Суд болдуну ажылын июль 29-та база уламчылаан. Чамдык херечилер келбээ-даа болза, оларның ындиг номчут херектиг эвесин барымдаалааш, болдуну ажылын уламчылаан. Хей-иниинин болгаш күрүнө буруудалыкчызынын санал-оонаын дыннаан. Болчукчулар база сестерин чугаалаан. Арат төлөзери болгаш суд тускайлаттыган. Оон соонда суд болдуну ажылын уламчылаан.

Буруудаттырган Владимир Куулар, Кара-оол Куулар, Чечен-оол Могуш оларын калчаар шийтиргенин солунуну чоокку номерлеринден номчуур силер.

Монгуш ӨЛЗЕЙ-ООД.

800 ТОННА

Барыш-Хемчик районда ийиткеми малынга быжык чөм-суурну тургузар дээш ажыл кидин түлүк. Ажыл-агыйлар аразында чарым калбаар. Кымын тилекчи болуру амдызында билдинмес.

«Барлык» совхозтун ажыл-ишчилери малга четчир санын сизини белеткээр дээш бо хүндерде улам шудургу ажалдап турар. Олар бо чылын 4810 тонна сизини белеткээр алыр сорулгалыг. Сиген шөлдеринде 2 бригада, 3 аэно ажалдап, 400 гектар черини сизини кескеш, 800 тонна сизини сараатпа алган. Сиген машиналары, тракторлар барыл албас хем уунда болгаш оймак черлерде сизини 46 кижилер хол кадыры-биле кезип эгелзэн.

Аксы-Барлык салбырда Көк-оол Саалга удуртка механикастаттыган бог-оруга-чарыгалыг аэно бүтүнне чейир 400 тонна сизини белеткээр болгаш планын 23 хуу күтүстөш, сизин белеткээр талазы-биле совхозка бирин черин алган. Ол ышкан Бижикиг-Хал салбырында Хертек Доржукун бригадазы 250 тонна сизини сарааттааш, ийити черин эгелзэн.

«ХӨӨМЕЙ-91»

Тывага улусчу революциянын 70 чылыга тураскааткан республиканын «Хөмөй-91» деп сыгытчыларын, хөмөйжилерин, каргыраажыларын көрүлдөи партия рескомунун Политиктиг чырыдышкын бажымынга август 3-те болдуну ажылын эгелзэр. Ол хүн Тывага ындиг көрүлдөи эгелзэниден бээр 10 чылы болур.

Хөмөйжилерин бо чылы көрүлдөи онагай. Оон кижикчилери хей болур. Ол ышкан ол көрүлдөи эртеринге Улуг-Хемде «Эйиг-Хем», Тожуда «Май 1» совхозтар, Културга министерство, Улусчу чогаалдыг төвү акша-төгөрүк-биле дулаалар болган. «Хөмөй-91» көрүлдөи чалаалга дугаар МАР-да Баян-Өлгий аймактын Понгял сумуундан үш тыва сыгытчы, Якут-Саха болгаш Казак ССР-лерден уран чүтү талазы-биле эртемденер Иван Алексеев, Асия Мухамедова олар даарта ужул келир. Оон ангыда Нидерланд күрүненин Ам-Зердан коорайда «Хөмөй-91» деп үш биждилер фирманын чеди төлөзү керээ чаргаш, ол көрүлдөи үгө биждилер. Американын олу Калфорниядан улустун таас чогаалын шинчилекчи Сюзи Крейт, АКШ-тан ажалынын аайы-биле чоруп турар өртемден алышчылар Лейтоннар база көрүлдөи, сонугулар көр деп турар. Республиканын ол көрүлдөи 100 ажыг кижилер болгаш аас чогаал ансамбльдери богу болгаш даарта бүрүн чедип келир.

Хөмөйжилер көрүлдөи шилиттинген күүседикчилери август 4-те түнел концерт кижир болгаш эя шыларааннар Наалым үезинде уран таланттын «Хүреш» стадионунга чыгган чонга бараалгалдырлар.

УЖУРАЖЫЛГА БОЛУР

Июль 30-де үгөн «Шыны» солунга Советтер бажылынын хуралдар залында 1991 чылдың август 2-де 14 шак 30 минута турда, Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелини Даргазы Ш. Д. Ооржак-биле ужуражылга болуп деп чарлаан болган.

Эртен районнарын күүсөки комитеттеринин болгаш АУК-тун даргалары база эвилелдер, ассоциациялар, кооперативтер, бисе бүдүрүлгелер, арат болгаш тараачын ажал-агый удуртукчулар, төлөзери база хуу ажал-агый кылып турар чамдык кижилер экономиктиг чаа структуралар дугайында билит алыры-биле чыгыр. Ол ужуражылга чамдык кижилер боттарынын санал-ооналары-биле солдур.

Бо экономиктиг чаа-чаа структуралары кижилер бүрүз билит алыр күзүнчиг. Амгы үеде экономика билбес кижилер арат болгаш тараачын ажал-агыйны ыдыры берге. Ынчангааш ол ужуражылга күзүлд кижилер бүрүз барыл болур.

Дүвүрээининг амгы үеде делегейде, чуртта яны-бүрү болушкуннар дугайын билдиксес кижилер, шынап-ла, карангы-дүмбейде чурттап олар-биле дөмөй-дир. Бети дээрге республиказында, районунда болушкуннар, фактылар кижилер бүрүз сонугурадыр болгай. Ойзуп, кыйлап турбайн, чугаалаар болаан айтырывысче дорт киритпээл.

«Чыгылдыга-92». Оон дугайын чугаалажыр үе келген. 1992 чылда бүтү солуннар, га, журналдарга чыгылдыга болуп — алууст 1-ден эгелээр. Чонуну солун, сеткүүлге бижирилгенин «Союзпечать», харылаа албан черлери, тус-тус бүдүрүлгө, албан, организацияларда хей-ини таракычыл чорудар. Өг-бүлге, кижилер бүрүз билдик-мергелинге, сонугурагалыга таражыр солуннар, журналдары база каттап шилип алыр, өң чугуларынга чыгылдыгы кылып үе келгени ол. Кайзын чыгыдыр өг-бүлгө дугуржуп, сүмелешкеш, ай аайы-биле хуваар ортөк-үезин барымдаалап биждилер кириттер болгай силер.

Рынок харылааларынче шуут шилчип кирген болганын 1992 чылда солуннар, журналдар биждилерин өртөө ушчок улугтан дээрин силерге дыннадып тур бис. Ол айтырар эртен чыгдан-на эгелзэн: сазын-лаа, харылаа-даа, солуннарын типографияга

Чыгыдылганын баштайгы айында-на «Шыны» чыгыдып алырынче номчукчулар журналдан биждилер боор деп идегедивис. Чыгыдылгаче далажынар, эргим номчукчулар!

ДИЛЕП ТУР БИС

Чөөн-Хемчик районун «Хорум-Даг» колхозу бо чылын ийитинин малынга 1068 тонна сизини, 992 тонна сизини, 820 тонна сизини белеткээр планын. Сиген белеткээр эгелзэнинде ол айтырыгы көдө Советтик сессияныга чугаалажыр көргөн, ону туктадырлар талазы-биле хемчеглерин ажалдап кылган, тускай шийтирин хуулап алган. Суурла албан чери, организация бүрүзге, агиткаларда-даа сизин белеткээриниң талазы-биле онаалдарын берген.

Кылдынын турар ажалда-биле чөргөштерин, колхозтун мурунда тургустунуп келген бир чутула айтырыгы маңа айытса чогуур. Ажыл-агыйда кукуруза, сепаж массасы кезер комбайннар, сизин сарааттаар машина шуут чок. Колхоз «Чыраа-Бажы» совхозтан ачылганын турда, ындиг техника ажалда-агыйга шуут дамчытты. маан. Харын-даа дамчыттылар кылдыр көрдүгүн тараа ажаар ийи комбайнны шуут үптүгүн берген болганында колхоз оларын шуут албас деп шийттир дээш.

Чая колхозка чогуур техника ажалда-агыйга бээр Тыва АССР-нин Агроцетпур эвилелден дилеп тур бис.

База бир мындыг чутула дөмдөгүлгө чутула боор. Сөөлү үеде аныктарын тускай бригадалар, аэноларын тургузарыга республиканын-лаа, районунда-даа комсомол организацияларында чүгө черле калдыр-даа дуза чок апарганыл? Көдээ аныктар-биле ажалдын шуут соксааны ол бе? Моон мурунда чыл, дарда комсомол комитеттери хожудалгай ажал-агыйларга шеф дузазынын дугайында чарлап, хире-шаа биле ажалдарын чорудуп турган чүгө болгай. Чаа тургустунга «Хорум-Даг» колхозка ындиг дуза эргежок чутула.

Токнак-оол САРЫГЛАР.

«Хорум-Даг» колхозта партия организациязынын секретары.

тыс сөз-биле чугаалаарга, солуну үндүреринге чарыгалды кончут улугтан, кижилер алыр орулга эвези, чарыгалды бүрүн дугааларыга алыр акша-хөргөнини четчелзери база берге болуп турар. Моон сонгаар-даа берге айтырлар тургустунуп келип чадавас. Солуну үндүрүлгезинге хамаарышкан бергедөшкүн-нөр дугайын номчукчулар билит алыр дээш мону дыннадып тур бис.

«ШЫН» СОЛУНУН ЧЫЛДА ӨРТЭЭ—25 РУБЛЬ СОЛУН НЕДЕЛЯДА ВЕШ КАТАП УНЕР

Барык алдан алды чыл дугурунда номчукчу болуп чоруурнар «Шыны» база-ла оюп эртейин, чыгыдып алырларын силерден дилеп, ону сонгаарлатпас болза деп күзүлдиг бис ийи. Бистин күзүлдиги бүдүрүп, чыгыдылга кампаниязыга илсекпей киржизинге силерни кыйгырды-вис.

«Шыны» чыгыдып алырын сүмелет тура, бистин солунузу эскеринден онагай дээр болд бисте чок. Бо-даа чылда, келир-даа чылда солуну номчукчулар силерге ажыктып, дулаалыг, сүмелчиг болуру дээш шуутуус бир дем-биле ажалдап тура бис. Чедимче чок чүдүлери чок деп болбас. Ынчанмыже бо

де кол черин эгелз берген. Көдөйин, ылагыл хамычтарын, социал айтырларынче моон мурунда-даа сагыш салып турган. Оон ачымында элзэн чедимчел-даа шийтирлет-тинип турар айтырлар барын билер боор силер. Амыдыралдын үнөзү улугапп, нарыдааны-биле чергелештир кижилерин көлөдип, сагыш-сеткилди дүвүредип турар айтырлар черле кончут хей. Оларын бис силерин-биле кадды шийтирлээр, дулаалар, сүмелээр дээш оралдажып келдизис. Ол ажыл ам-даа уламчылар.

Кижилер чүгө хыры тодуг, акти бүдүн болуру-биле кы-ыггааларын эвас, ылагыл угаан-бодал «чөм» аяа-ба-за хүн бүрү истеттирер. Рынокта, экономикада, аразы харылааларында, социал амыдыралда хүн бүрү тургустунуп көзүп турар айтырлар кымын-даа сонугурагалык, ону билит алыр-ваас, тоонсаас кижилер чок болгай. Чуртта, делегейе хүн бүрү амыдыралдын болушкуннарын, хей-ини амыдыралында хүн бүрүн онагай болушкуннарын черле кымын сонугурагалык чө. Силерин чыгыдып ап келгенин «Шыны» солун бо айтырлар талазы-биле силерге чаа, солун дыннадыларын, билит алырынга ажыктыг чүдүлери, таныктыгыг беседаларын доктаамал

парлаары албан. Келир 1992 чылда «Шыны» арынарынга чүпүрүлгө чогуруу деп айтырмын номчукчулар силер-биле дараазында сүмелчир алаар бис. Чер-чер аайы-биле номчукчуларга барын чедип, солун дугайында ажык чугааны чорудар, ужуражылгаларын эртирер, сизиниң редколлегиязын планнап турар. Сеткыл-сагышты көлөдип, хөргөни өйүп турар айтырларын солунче бис, жинер, арга-сүмени солуну арны кандыг болуру силерини санал-ооналарын арнап бүрүн хамааржыр дээрин утпаар.

Солунун автор активи калбаа. Республиканын шуут районнары база найыс-дал Кызыл-биле, ында чүс-чүс биждилерин-биле кезээде дорт харылаалыг бис. Малчыннар, ажыкчылар, ийитилгенин, дайынын, күш-ажылыгын хоочунары бисче доктаамал биждилер турар, оларга четчирдиз дээр бис. Район саналда биждилер бө, лүктери тургустунган, олар ажалдап турар. Ынчангааш «Чыгылдыга-92»-нин үезинде бистин шак ол болуктерин-вис, ында эя илсекпей автор активизис бистин-биле харылааны улам биждил-лап, «Шыны» чыгылдыгазынга улун бижи-даа кийрер болза, кончут эки болуру ийик.

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлели 1991 чылдың июль 19-та № 412 ДОКТААЛ

МОСКВА ХООРАГ

Үүрмектеп садар өртектериниң өзүлдөи-биле холбаштыр чоннуң карылгаларын дуглаар талазы-биле немелде хемчеглер дугайында

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Доктаадыры болза:

1. Школа формазын база еске-даа уруулар хевин бир комплектин садып алырынга тускай сорулгалыг чыгыдылгаче телевири дараазында хемчеглер кылдыр доктаалыр:

школа назыны четпээр урууларга база 13 харга чедир школа өөреникчилеринге—200 рубль;

13 хардан өрү назылыг школа өөреникчилеринге, а ол ышкан СССР чазанын

РСФСР-ниң сан-хөө министри-биле РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Өг-бүлө херектеринин болгаш демография политиказынын талазы-биле комитеттин даргазынын бирги оралакчызы бо доктаалга хамаарыштыр мындыг тайылбырын берген:

Үүрмектеп садар өртектериниң өзүлдөи-биле холбаштыр чоннуң карылгаларын дуглаар талазы-биле немелде хемчеглер дүүш-тур база урууларын өг-бүлелерин болгаш өөренип турар аныктарын социал камгалааларын немелде магалладаларын тургузар сорулга-биле школа формазынын болгаш еске-даа уруулар хевини комплек-тизи садып алырынга тускай сорулгалыг чыл санында телевири доктааткан.

Школа назыны четпээр урууларга база 13 хар четпээр школа өөреникчилеринге ол сорулгага компен-сация хемчээли 200 рубль, 13 хардан өрү назылыг өөреникчилерге, а ол ышкан идик-хөп болгаш азы-чөм-биле хандырттырмай турар профтехучилищесурууларынга 250 рубль болу-тур.

Үстүнде сорулгаларга көрдүгүн компенсацияны ала-зынын (ол чок болза адазы-нын, азыраакынын) ажалдап турар черинге бүдүрүлгө, албан черлери, организациялар төлээр, ол чарыгалдарын чогуур түс чер бөдүлгөттөр оларга эгидер, сөөлүде ол чарыгалдарын РСФСР-ниң бюджетинге хамаарыштырар.

БЕДИК ДЕННЕЛГЕ УЖУРАЖЫШКЫН

ССРЭ-ниң Президентизи М. С. Горбачевтун чалаанын дугаар АКШ-тын Президенти Д. Буш Совет Эвилелинге келген. Москва оон келгенини баштайгы хүнүнде-ле бедик деннеге ужуражышкынның үезинде чутула чугаалажышкыннар болган.

Кремляниң Улуг ордуу-нун Георгиев залыга уткуп алышкынның тускай дугаалы-биле ужуражышкыннар болгаш чугаалажышкыннар эгелзэн.

М. С. Горбачев уткуп алышкынның үезинде ба-йыр чедирип, үеде чугаалааш. Стратегтиг шаап халдаашкын чексептерин кызырар дугайында керээте салышкынны — чепсел-ништинин дүжүренини чорудуузынга дыка улуг бажым болуп деп, ол она-лап демделгелзэн. АКШ-тын Президентизи Д. Буш хал-дык сөз чугаалаан. Нийти сорулгаларын чедип алырынче: быжык тайбыны харыдарычче чүтүп көр-рөли деп, америк президенти меделгелзэн. Бүгү ден-нелдерге совет нийтигел-биле кадды ажалдажырын американнар күзеп турар.

Кремляниң Улуг ордуу-нун Екатерина залыга СССР-ниң болгаш АКШ-тын удуртукчулары баштай ме-лзэн ужуражып чугаалааш.

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы И. СИЛАЕВ.

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Херектер эргелекчиси А. ТРЕТЬЯКОВ.

Ч А А ИДЕГЕЛДЕР УЕ-ЧАДАЗЫНЫН ЭГЕЗИ

АКШ-тын Президентизи-нин Совет Эвилелинге кел-гени база ол үеде салды-нар документтер совет-америк харылааларын хөгжүлдөиңе боттут салышкын болуп дээрине бузурелин СССР-ниң Президенти М. С. Горбачев илгерейдиз деп, СССР Президентизинин парлага албанын удуртукчуу В. Н. Игнатенко июль 30-нун кезээнде совет-америк ужуражышкынны делегей парлага төвүгө болган брифингте медел-гелзэн. АКШ-тын Президенти-нин парлага албанын удуртукчуу М. Фи-цутер анаа база киришкен.

АКШ-тын Президентизи-нин СССР-ге келгенин баштайгы хүнүн түнел-дерин М. Фицутер бедик-биле үнелзэн. Ийи улуг ку-рунелерин аразында харылааларга боо-чепсекти эидер бүүдөр талазы-биле адааннажылга дендөөн тур-ган үе-чаданың төнгөни дээди деннеге амгы бо ужуражышкын тодаргай бадыткап турар-дыр деп, ол меделгелзэн. Бо ужуражышкынны АКШ-тын Президенти чаа-чаа адырларга ийи чурттарын харылааларын, кадды ажалдажышкын каа-барынын шимчедикчин кылдыр санал турарын М. Фицутер меделгелзэн.

(СЭТА).

